

Na sledi duhovne filozofije

Pred kratkim je pri založbi KUD Logos izšlo pomembno delo v Sloveniji dokaj neznanega ruskega filozofa Semjona Franka, z naslovom *Nedoumljivo. Poskus uvoda v filozofijo religije*. Tu nimam namena podrobneje predstavljati omenjenega dela, ampak želim prispevati krajše razmišljanje o smislu in namenu ruske filozofije nasploh. Upam, da se s tem bogati filozofska diskusija in da se odpirajo nove možnosti za različne vrste dialoga.

Najprej bi rad omenil, da je že sam pojem "ruska filozofija" sila problematičen. Frank ne želi opisovati zgolj takih in drugačni filozofskih del, ki so izšla v Rusiji, kajti ta so praviloma bodisi znanstvene razprave o nekem že znanem problemu oziroma filozofu bodisi variacije na tudi že znane filozofske sisteme. Tisto, kar ostaja pri tem nedotaknjeno, je sam notranji duh ali, kot pravi Frank, "svetovni nazor", ki je značilen za nekatere ruske avtorje in njihova dela. Pri tem pa ne gre zgolj za filozofe v strogem pomenu besede, temveč so v izbor vključeni tudi pisatelji, pesniki, misleci in naposled tudi profesorji humanističnih ved, seveda predvsem filozofije. Kar je vsem skupno, je torej notranja zavest, da ruska kultura in duhovno izročilo lahko ponudita nekaj drugačnega od tistega, česar smo vajeni poslušati v zahodnem predelu Evrope.

Tisto "drugače" ruskega duha je stalen poskus ubeseditve duhovne izkušnje. Tako poznamo romane Dostojevskega in Tolstoja, ki so poleg literarnih mojstrov in globoke duhovne stvaritve. Enako velja za rusko poezijo. Kar zadeva filozofijo, je stvar podobna, tako da bi lahko rekli, da gre za neke vrste duhovno motrenje. Seveda to najdemo tudi drugod, v drugih kulturnih in duhovnih tradicijah, a Rusija kljub temu lahko po mnenju Franka in še mnogih drugih ponudi nekaj "več".

S tistim "več" ni mišljena toliko kvalitativna razlika, temveč gre bolj za uresničitev tistih hrepenenj, ki jih najdemo tudi povsod drugod. V tem primeru to niso več samo posamezni poskusi, temveč se uresničitev izkaže za možno tudi na ravni kolektivnega duha.¹ V romanih Dostojevskega tako najdemo ubeseditve izkušnje Boga, ki se rodi v duši posameznika.² Če to sedaj prenesemo na polje filozofije, potem najdemo med filozofi tudi take, ki so si za svoj cilj zadali utemeljitev religioznega humanizma, ideje, da je človek zares človek šele v Bogu. Tu ni več možno razlikovanje, ki je, iskreno rečeno, predvsem plod časa, v katerem živimo, med bistvom človeka in bistvom Boga.³ Eden največjih paradoksov tega spoznanja

na Zahodu je, da so se mu v moderni dobi še najbolj približali ravno tisti misleci, ki so se obenem proglašali za ateiste. Rusi so izbrali drugo pot in so v temeljni povezanosti Božjega in človeškega na novo odkrili bistvo resnice, ki je svoj najčistejši izraz dobila v učlovečenem Odrešeniku. To pa ne pomeni, da je celotna ruska filozofija po pravilu krščanska, ampak nam ta omogoča drugačno gledanje na stvari, ki se nam na Zahodu zdijo že dolgo domena zgolj religije in s tem zastarele za razsvetljeni um.

Možnost tako zastavljene filozofije je namreč njena odprtost za neposredno dojetje resnice. Religiozna izkušnja je bila vselej del resničnega spoznanja. Filozof je bil od svojih začetkov tudi verujoč človek. Kdor se bo skupaj z ruskimi misleci podal na pot ljubečega iskanja modrosti, bo lahko hitro uvidel, da je njegovo spoznanje še kaj več kot ideja, ki je ujeta v zavesti, in da je njegova vera globlja od slepega verjetja. Življenje je tisto, ki povezuje na videz nerazdružljiva momenta vedenja in verovanja. Toda življenje je duhovna stvarnost. Zahodna filozofija je enega svojih vrhuncev prav gotovo dosegla s Heglovo "Filozofijo duha". Malo zatem je tudi Rusija dočakala vzpon svojstvene filozofije, kjer je bistveno izročilo duhovnega motrenja stvarnosti t. i. duhovna filozofija. Samo želimo si lahko, da le ta tudi danes⁴ postane osrednji predmet resnega filozofskega ukvarjanja. Frankov tekst je v tem smislu več kot primeren uvod.

-
1. Ta "kolektivni duh" ima sicer svojo temno plat v socializmu, o katerem tudi Frank iskreno spregovori.
 2. O tem glej odlično razpravo Henrija de Lubaca *Drama ateističnega humanizma*. Celje: Mohorjeva družba 2001.
 3. To je treba razumeti tako, da sta človek in Bog šele v medsebojni edinosti obenem tudi med seboj različna. Kjer ni razlike, tam tudi ni več prostora za Boga in znajdemo se v ateizmu, ki je predvsem v stališču: "Človek ne potrebuje Boga za svoje življenje."
 4. Tako imenovana "ruska religiozna renesansa" v filozofiji vendarle ni absolutna novost, saj je v marsičem naslednica krščanske patristične tradicije in pa srednjeveške spekulativne mistike.